

metitur. Et est quarta eorum, qui xvi. sunt quaternio. Idemque in cæteris omnibus numeris reperitur. Sequitur autem, ut si numero membrum sit, eo numero mensuram is habeat, cui cum eo membro commune nomen sit, ut nouenarii numeri membrum in ternione est, eumque tres metiuntur.

Hos sat erit cursim numeros memorasse, modosque
 Cætera Cecropias æquum perhibere cathedras
 Si tamen ullus inest nostris super alitis aris,
 Aut ritè in ueterem cultum replicantur abollæ,
 Me spacium admonuit iam claudere fatibus orsa.
 Ne superum nostri capiant fastidia cætus,
 Et uetusa strigero pellar numeraria cælo.
 Sic ait ac reticens propriori adiuncta forori est.

Explicit liber septimus.

 MARTIANI CAPELLAE DE ASTRONOMIA, LIBER VIII.

VAE dum geruntur, & deorum sacer Senatus illos numerorum concinentium, repugnantiumque admiratur anfractus, ipsamque sceminam quadam uenerabilis excellentiae celsitudine reuerendam, non cassum parentem superum creditum recognoscit. Multitudo etiam, quæ iussa constiterat, sapientum, praesertimque Pythagoras cum sectatoribus cunctis, Platoque Timæi sui caligosa discriminās arcanis eam laudibus uenerantur. Nupturamque Virginem saepius cōspicabunda Pallas, quid superdotalis eruditione sceminæ cōprobaret, exquirat, & ipsa nutum admirantis associās. Cyllenius autem nullius magis alumnae splendore, ac luculentia gloriatus, huius se sceminæ euehit granditate. Sic Phœbo diutulae aliam dotalem intromittere morante, ne prioris Proferæ admiratio laberetur: Sacrum paulum fuit, reuerendumque silentium. Sillenus interea, ut Euan consecutus potè uietus atque accliuis astabat, seu marcore confectus ætatis, siue anxia

inter

interdoctæ uocis miracula intentione comprehensus, an aliâspoculis tur-
gens. Tunc etiâ nuptialis gratiæ nomine prolectatus inundâtis se temetî
infusione proluerat, iam dudum laxatus in somnos, forte repente blandum
stertens ranæ sonitum de sorbentis increpuit. Quo terrore & rapidulî so-
nitus raucitate concussus, eodem se quamplures conuertere diuî: senisq; p-
flantis somnum atq; humentis crapulæ exundatione conspecta, risus circû-
stantium, eò maxime, quo claudebatur excussus. Tunc quoniam credita
iocos nuptialis licentiâ non uetare famulitium Veneris, uernaculæq; Bro-
miales tantos cachinnos concussis admodum tulere singulâbus, ut quam-
plures alios connisos cohibere risum, hoc maxime impetulantis proruptio-
nis sonitum, effusi q; cachinni licentiâm prouocarint. Deniq; ut semper im-
patiens, atque inuerecundis procax, ac proteruus assultibus ad eum alacer
Cupido atq; hylarus accurrit, atque ut depile, rubellumque caluitium se-
nex baculum acclinatus affixerat palmæ uerbere percrepantis apploso:
eoque sonitu reclamantis risum uelut etiâ permîssum penè omnibus
suscitauit.

Tunc uix senex reclusis
Creperum uidens ocellis
Circumspicit ridentes,
Ictuq; suscitante
Stupidum dolens tuetur,
Fricuq; palmulari
Madida detergit ora.
Tunc motus increpante
Baculum rapit Lyæo,
Ac dum mouere gressum
Cupit aduocante Lyde,
Tandem recepta luce
Superum uidet senatum
Percellitur repente,
Silicerniumq; nutant
Tentat celere cursum
Tunc motibus negatis
Magis inuolutus astat,
Cesimq; formidantes
Abeunt pedes tremore,
Titubansq; moliensq;
Hæret, reddit, recurrit,
Tunc uicta palpitansq;

Turgens

Turgens cadit senectus,
 Fit maior inde risus.
 Nescit modum uoluptas,
 Donec iubente Baccho
 Satyrus rapit iacentem,
 Scapulisque dat supinum,
 Vuidumque lachi membrum
 Colloque complicatum,
 Vtribus par em reportat.

Hac iocularis licentiae alacritate feruente Satyra illa, quae in eos semper curae habuit informare sensus: ne tu ait infelix, uel Capella, uel quisquis es, non minus sensus quam nominis pecudalis huius incongrui risus adiectione desipere uel dementare coepisti? An tandem non dispensas in Iouiali cachinnos te mouisse concilio, uerendumque esse sub diuinum, Palladiaque censura assimilare quenque uel cerritulum garrientem. A quo etiam tempore Cupido uel Satyrus petulantis ausus procacitate dissiliunt. Nempe cum Virgo sydere rea, pulchriorque dotarium in istam uenerabilem curiam, ac deorum uentura conspectus. Apagesis nec post adhuc iugales ausus lege hymenaea & culpa uelamine licentis obnuberis. Saltem Prieneiae ausculta nihilum grauat sententiae. Et *νὴ δ' ὅπως λυγρὰς λυγρῶν γυνάων*. Tam tristibus, asperisque Satyrae alioquin lepidulae uerberibus demulctatis, cum excusamentis admissi uelut procacis inuolutus tandem, quae puellarum intromittenda paratur, inquirō. Ac sic illa nodum stomacho senescente, quo in me inuehebatur, exorsa.

Astrigeram iam sedis iter, cursumque polorum,
 Et sacra multiuago, qua tollunt sydera flexus,
 Dicere tempus adest, uideo splendescere pulsu
 Icta corusciferi, quo tunc laquearia caeli.
 Illic bis septem solitus seruare Triones
 Plaustro Hyperborea resplendet luce Bootes,
 Hinc qua deuexo tellus subducitur axe,
 Ignoto Canopos sese infert fulgidus astro.
 Phœbeos pariter currus, rapidosque meatus,
 Et toties uariae flammantia cornua lunæ.
 Quin etiam medios, quos nectunt culmina circos
 Obliquæ & rutilis, nunc se rapit orbita signis
 Cernere iam uideor, tu fingere ludicra præstas.
 Vilisque astriloquæ præfers commenta puellæ:

Talia adhuc canente Satyra, uetitus ille, ac durissime castigatus, de
 nuo me

nuomeris inuasit. Euge inquam, Satyra me ante poëtriam fecit collere. Capisti me Parmissiaci gurgitis sitire fontes. Iam ne fulgores prauides, & uultus deorum? Vbi illud repente discessit, quod irrisoria semper, lepidaque uersutia, inter insana semper deridebas, Vatum rumores dicabulis cauillan-
tibus, salēque contenta, nec minus poëtarum Rhetorumque cothurno inter lymphatica derelicto. Est quod rapido feruebas cerebrosa motu, ac me Si-
leni somnum ridentem censorio clangore superciliosior increpabas. Ergo
nec figmenta dimoueam, & nihil leporis, iocique permixti tædium auscul-
tantium recreabit Peligni de cætero iuuenis uersiculo resipisse, & ni tra-
gicum corrugaris, ride si sapias o puella ride. His me, satyraque mea alterna
diutula obiurgatione rixatis, aliam dotalem Virginum Delius intromis-
surus egreditur. Et ecce globus quidam lucis ætheræ, & concaua perspicui
ignis aggestio, ut apparebat intra se quandam uirginem claudens miti uer-
tiginē sensim uolutus illabitur. Quo candore luminis propinquantis plures
irradiati refulsere Diui, fatalesque maximè: quorum etiam habitus, motusque,
& quicquid in his ignotum credebatur, emicuit. Tunc & ipsa extimici celi con-
textio eiusdem lucis fulgoribus reuibravit. Quo miraculo stupefacti, aëres,
terrestresque, marinique Diui, & si quos clausa telluris operiunt: Astreantque
Vrani certe Libysiam apparuisse rati locum confessionis honoratissimæ
præbuere. Et ecce subito profilit quædam gemmata, nec minus totis artu-
bus decenter occulea. Huic sydereus uertex, uibrantesque crines. Verum alæ
cum pennis hyalinis & uolitandi per mundum remigia crebrius aurata cri-
spantur. Gestabat in manucubitalem, fulgentemque mensuram. In alia librū
in quo præmetata diuini itinera & cursus, recursusque syderei cum ipsis po-
lorum cardinibus prænotati ex metallis diuersicoloribus apparebāt. Quæ
ubi in medium quampluribus sibi dijs arridentibus uenit, cæteris pulchri-
tudinem, splendoremque eius admirantibus ita ccepit. Multæ admodum ra-
tionis, nec eiusdem despiciabilis, tenendæque contuitu me, si qua sunt indu-
striæ nostræ opera, conuenerat reticere. Hæc enim uerecundæ arbitror, p-
bitatis motus, cursusque proprios ipsis ediscerere, qui mouentur, docereque
deos uelle, quod faciunt. Tum etiam, quod per immensa spacia seculorum,
ne profana loquacitate uulgaret Aegyptiorum clausa adytis occulebar. Quip-
pe per quadringenta ferme annorum millia illic reuerenti obseruatione de-
litui. Atque utinam post diluuialis consternationis excursus: Athenarumque
urbem longa intercapedine restitutam, nullæ me in Græcia terrestres il-
lecebræ, nec iactantes crinitorum scopas palliolos non tegendam potius quam
diuulgadam cognouissent. Nunquam profecto itineris rationes, reditusque
uestri, in noticiam, ac mortalium curarum illuuiam perueniret. Sed quo-
rum utcunque in gratiam noticiam hominum errabunda perueni, sufficere
oportuit, quicquid ab Herathostene, Ptolemæo, Hypparcho, cæterisque
Q uulgatum.

uulgatum. Ne me ultra loquendi necessitas ingrauet. Tamen quia me alumnantis, erudientisq; Cyllenij reticere non permittit officium, nostriq; studij secreta discludere. Solertia quoq; nubentis inuitat. Apud uos superi caelestesq; qui uestra recensebitis metacula, non tacebo.

De Mundo.

MVndus igitur ex quatuor elementis, iisdemq; totis in sphaera modum globatus. Terram in medio, imoq; defixam a ternis caeli capitibus circum currens circulari quadam ratione discriminat. Quamquam auscultare physicis in ipso astruendi limine non dedigner, qui subtilium corporum teneritudinem suis coactibus circumductam in quasdam sectas uias, & circulorum intercapedines non aestimant disparari, sed suis fluctibus adhaerentes naturas undiq; secus globoso ambitu orbibusque diffundi: Quarum circa medium, quod dixere centron, aquae primum, aerisq; sequens. Tertium ignis Cyma commemorat. Et nunc quinto quodam corporeae substantiae temperamento aethereos circūuolare fulgores. Quo loco solis, ac lunae, ac syderum signiferiq; orbis se obliquitus circūducit, quod Cido, Foreticus, Cyma gymnasia retulerunt: Cuius naturae tranquillitas etiam illum extremum tenet, ambitioresq; cursum, qui ex eo, quod nullis syderibus occulatur, ἀνὰ πῶρ perhibetur. Si igitur sui similis omnis circum agentium naturarum ambitus reperitur, nulli possunt aethereum tractum circuli uariare. Nos igitur circulos non ita dicemus, ut liquētis naturae discrimina corpulenta fingamus, sed ut ascensus, descensusq; ad nos errantium demonstramus. Neq; enim uel axem, polosque, quos in sphaera aenea, quae Circire dicitur, ad intelligentiae compendia affixere mortales. Ego robori mundanae rationis apponam, cum nihil solidius terra sit, quod eam ualeat sustinere. Deinde cum poli uelut perforatae exterioris sphaerae cauernis emineant, & hiatus quidam, cardinesque fingantur: Quod utiq; subtilibus aethereisq; acciderenon potuisse compertum. Sicubi igitur intelligentiae edisserandiq; proposito, uel axem, uel polos, uel circulos perhibebo, Idæali quadam prudentia, non diuersitate caeli discreta, sed spaciorem rationibus dispensetur: Sicq; habeatur, cum euexum, deuexumq; mundū dixerō, cum similis cunctis suis partibus sit, sublimeturq; uel lateat pro conditione orientis, positioneq; terrarum.

De quinque Paralellis.

HOc igitur praemonito illud insinuo, quod quidam Romanorū nō per oīa ignarus mei: Stellae à stando, Sydera à confidendo, Astra ab Astreo dicta fuisse commemorat, fabulosiq; cometis Graij compluere calū, Ego praeepta potius edisserā disciplinā, ac decem dici mundi circulos

circulos affeuerō. Quorum alij paralleli, quos æquidistantes Latine possumus memorare, eosdem polos habent, quos ipse mundus. Poli enim sunt, qui à centro circuli linea usque in circumferentias ducta medietatis sectæ mensuram æqua ratione discriminant.

De primo Paralello.

Verū ex parallellis primus is est, qui & semper apparēs: & contingēs confinia Finitoris nunquammersus assurgit, qui septentrionalis circulus perhibetur. Ex eo quod cum cæteris, quæ prominentur, etiam gemina sydera septentrionis includit:

De Secundo.

Secundus autem ex parallellis maximus solstitialis est, ad quem sol æstiuus accedens solstitij fine repulsus abscedit.

De Tertio.

Tertius æquinoctialis mediū, maximusque cunctorum, per quem sol secundo, uel cum in æstiuam flagrantiam surgit, uel cum in hyberna descendit, quadam mundi medietate peruectus mensuram noctis lucis æqualitate compensat.

De Quarto.

Hic propinquus brumalis in quem hyemali fine perueniens in aquilonem. Denuo rursus assurgit.

De Ultimo.

Quintus autem, idemque ultimus australis: qui & antarcticus perhibetur. Hic merus, ac uix altiore circuli extremitate orizontis defixa contingens tantū tamen spacij, quantū septentrionalis circulus ratione monstratur, ei etiam inuenitur oppositus.

De Coluris.

Consequens reor coluros demonstrare: quorū pars desuper quædā alia in imò uersatur occulta: de quibus non nescio scriptorū uariare diffinita. Nam alij à septentrionali cardine in meridianū duci circumlum perhibent. Ex indeque sub terras meantē: denuo in articum apicem sublimari. Alij uerò contra à cardine meridiano inchoamenta circuli perhibētes, eundem per arcticum uerticē, unde ortus denuo retulerunt. Qui quidem alium ab ortu circulū decusantes in quatuor quadras mundi ambitu discreuerunt. Verū, ego, quod Hypparcus meus scriptorū ueritate cōplexus: hos dico à signis zodiaci Cycli uenientes, & tam inter se secundo coniunctos, quam omnes parallelos angulis æquales persecantes in cardines peruenire. Nam

unus ab Arietis octaua parte natus ámbito mundo per polorum uertices ad eandem recurrit. Alius simili complexu mundum à Cancro exortus includit, quod planius postmodum faciemus,

De obliquis.

Verum nunc obliqui sunt edicendi. Quorum signifer duodecim discrimínibus interstinctus ex Paralellis duos, solstitialem, brumalemq; cōtingens, æquinoctialem médium secat. Secundo nunc ad pares angulos, aut findit, aut finditur, qui Soli, Lunæq; iter præbet cum quinque syderibus. Galaxias uerò lacteus obliquorū multo maiore ambitu porrectus etiam uisibus approbatur. Nam confinio septentrionalis circuli natus in Finitorē antarticae regionis acclinans, penē totū uidetur permeare cælum, quem quidem mihi desipere uidentur qui circulum negauerūt. Superest iam unus è circulis, quē quidem, quod locis momentisq; omnibus uariatur, dubito quid appellem. Hic tamen nouissima, supernaq; discriminans, atq; undiq; in superficiem telluris lineæ flexu ambiētis incumbēs: Orizon, uel Finitor, uel Oriens perhibetur.

Item de Septentrionali circulo.

Sed quoniam exposui circuli breuiter claruerunt. Nunc eorum spacia unde primo cœperam, perhibebo. Ac prius ad Septentrionalis circuli redeam granditatē. In quo more Geometrico duo primo signa cōposui ad circulū perducendum, id est, unum, quod centrum. Aliud quod sphæram demonstraret. Itaq; in ipso mundi cardine posui clarius sydus. Atq; ab eo ad Draconis caput, quod iam notaueram usq; ad Finitoris circulum peruenire lineam duxi. Quam postea manente centro mente circumagens circulum designaui, atq; ab omni parte spaciū æquale complexa. Per hæc sydera per sphæram circumducta peruenit à capite Draconis, & dextro pede eius, qui appellatur, Engonasis ad medium Cæpheī pectus, tūc ad pedes priores maioris Vrsæ, inde rursus ad Draconis caput.

De Solstitiali.

Hic circulo confinis solstitialis, quem itidem lineari dimensione à cardine mundi in octauam Cancrī partem ducta, quo Sol accesserat, solstitio reperimus eundem circulum ambitu potiore. Per hæc tamen signa curuari incipit ab octaua parte Cancrīs. Cuius omne corpus in longitudinem secat ad Leonis pectus, ac uentrem. Inde ad Ophiuchi humeros. Deinde ad caput Cygni. Deinde ad ungulas equi, ac protinus ad dextram Andromadæ manum. Deinde ad sinistrū Perseī crus, eiusdemq; sinistrum humerum. Inde ad utraq; Eniochi genua. & proxime ad Geminorum capita, à quibus rursus ad octauam Cancrī ipsius partem.

De Aequi-

De Aequinoctiali.

AEquinoctialis demum circulum bis ad mensuram à poli termino circumactus tam in Arietem, quam in Libram linea permeante, per hanc signa circulum includit. Ab octava parte Arietis per totum corpus eiusdem ad reductum Tauri pedem. Inde ad mediū Orionis aluum. Deinde per edictas curuationes Idri, Cratera, & Coruum. Ad octavam Librae partem inter duas lucidas signi illius stellas. Inde ad utraq; Ophiuchi genua. Ac tum per Aquilam ad pectus alicuius caput à quo rursus ad octavam Arietis partem.

De Brumali.

Brumalem uerò circulum similiter signo in octava Capricorni parte de fixo per hanc meare comperimus. Ab octava parte Capricorni per totum corpus eius ad pedes Aquarii. Inde ad Ceti ultimam caudam, ac dehinc ad Leporem, prioresq; Caniculæ pedes. Inde per argo, tergusq; Centauri ad Scorpionis aculeum, deinde per Sagittæ ultimam partem ad octavam Capricorni partem circulus reuocatur.

De Antartico.

Vltimus ex Paralellis, qui uocatur Antarticus tantundem spaciū quantum Septentrionalis includit. Quem quidem meantem, quibus sideribus circuletur. Ego poteram memorare. Nec enim mihi ulla cælestis globi portio habetur incognita. Sed quoniam per ignotas superiores partes uisus hominum distenditur, dicere prætermitto, ne incerta falsitatem admiscere uideatur assertio.

Item de Coluris.

Melius Coluros demonstramus, licet ipsi quoq; aliquid curuationis abducentes, non se totos uisibus repræsentent, tamen quia coniectura non erat, poterunt demonstrari. Atq; ita eorum primus, qui ab æquinoctiali parte sumit auspiciū ab octava Arietis parte contingens ultimum Delta angulum, ac mox summum contingens Persei caput, dextrumq; eius brachium, proxime manum secans per septentrionalē circulum ad cardinem mundi peruenit. A quo per caudam Draconis ad sinistram Arctophilacos, proximēq; ad Bootis stellam ductus, dextrum Virginis pedem sinistramq; contingit. In quo octava pars librae est. Vnde ad dextram manum Centauri, qua pantheram tenet, diuisus haud procul ab eo loco, quo sinistram centauri ungulam tetigit, in regionem inconspiciuam nobis partis obruitur, unde emersus infra cœtum per corpus eius, euerſiq; ceruicem ad caput, Atq; inde ad octavam partem Arietis redit.

Q 3

De Tropico.

De Tropico.

Alter autem Colurus, qui etiam Tropicus dicitur, ab octaua parte Cancrī confurgit ad finistrum ex prioribus Vrsæ pedem per ipsum pectus eius ceruicemque. Inde ad cardinē peruenit mundi: Atque inde per clunes minoris Vrsæ, & bis per Draconē ad sinistram alam Cygni, ceruicemque perductus, ultimū Sagittæ spiculū, & proxime rostrum Aquilæ contingit, à qua ad octauā partem Capricornī descendit. Inde haud procul mer sus in regionem inconspicuam, infra Argonem resurgit, cuius & gubernaculum, & rectam puppim secans ad octauam partem Cancrī reddit.

De Signifero.

Duos iam superesse circulos dubium non habetur, quos quidē obli quos dici superius memorauī, quorum unus Signifer, non ut cæteri, quos linealiter feci: Sed latissimus omnium cōprobat. Quem cum in duodecim spacia discernere, singulis xxx. partes, non nescia rationis ascripsi. Verum eius latitudinem circuli tetendi in duodecim portiones, ut tantundem spaciū habeat latitudo, quantum longitudinē duodecim partes attribuunt. Quod cum factum sit, facile est, loco eo, quo de Sole loqui cœpero, demonstrare. Qui per mediā circuli eiusdem lineam solus fertur. Cuius circuli ambitum per duodecim signa admodum clara circumagi dubium non habetur. Nam Galaxias non magis ratione, quàm oculis approbatur. Cuius ultra regulā, & plerumque deficiens latitudo à Cassiopeæ astro in Scorpionis aculeum latitudine compensatur.

De Horizonte.

Superest circulus solus Finitor, qui ex eo, quod semper surgentis, de meantisque mundi diuersitatibus uarietur, certum astrorum ordinē non poterit retinere.

Quid sit spaciū inter circulos.

Iam nunc inter circulos uniuersos quid interstitij, uel spaciū inter capedo naturalis immerferit, æquum explicare. Nam inter Septentrionalē circulum quem spacia viij. resecauit, & inter solstitialem interpatet tantundem, quantum interest octo & sex. Nam idem interiectus spacijs similibus continetur. In quo fit, ut maior sit circulus ab eodem interiectu pari spacio, & eiusdem tertia portione. Alia intercapedo inter solstitialem, æquinoctialemque circulos minor est à superiore interiectu quantum quatuor numeri ad sex. Ab æquinoctiali ad Brumalem similis. A Brumali autem ad austrinum talis est, qualis illa, quæ inter septentrionalem, solstitialemque circulos interiecta, circulusque ipse austrinus tantum habet ad cardinem suum, quantum septentrionalis ostendit.

De Fixis

De Fixis signis.

PEracta iam spaciōrum circularumq; breuiter ratione cætera, quæ appellantur inerrantia, percurramus. Dubium enim non est, xxxv. signis: omne cælum splendescere, nisi forte uelit quisq; eorum gestamina sociare, licet animalium uocabulis censeantur, ut Capra, quæ Eniocho supperposita, aut hædos, qui eius humeris sustententur, uel serpentem, quæ Ophiuchus tenet. Aut Pantheram, quem Centaurus gestat, quæ sydera uelut partes habendæ sunt potiorum. Hæc igitur signa quinque & triginta signa circuli interiacentis ambitu discernunt. Nam alia sunt Aquilonia, alia Austrina. Regione quippe zodiaci, quæ Septentriones uersus depicta sunt: Aquilonia perhibentur. Interius autem numerat austrina. Aquilonis igitur habent partem utraq; Septentrio Draco, qui inter utraq; flexuosus illabit. Arcturus, quæ alij Bootem appellant. Corona Ariadnes, Nisusq; quem alij Engonasin dicunt, Lyra, Cygnus, Cæpheus, Cassiopeia, Perseus Deltoton, Eniochus, Andromeda, Pegalus, Ophiuchus, Delphinus, Aquila, Sagitta. Austrina autem hæc sunt, Idrus, Crater, Coruus, Prochion, Orion, Canicula, Lepus, Eridanus, Qui ab Orionis pede defluit, Cætus, Centaurus, Nauis, Argo, Piscis austrinus, Ara. Nā & Aquā, quæ ex cratere Aquarii fluit, melius partem signi credimus. Et stellam, quam quidem Canopum, quidā Ptolomæum appellant, quæ superioribus inconspicua in confinio Alexandriæ incipit apparere, ut partem Eridani fluminis extimabo. Hæc discernit zodiacus, qui quidem æquales duodecim signorum integrat portiones. Sed undecim habet signa. Scorpius enim tam suum spaciū corpore, quàm Chelis occupat Libræ. Cuius superiorem partem pedes Virginis occupant. Maiorem uerò Scorpius: deniq; Chelas, quam Librā dicimus quidā dixere Graij. Horum ergo signorum duodecim nomina, quod uulgo nota sunt, prætermitto.

Quod diuersis circulis distribuuntur, quorundam partes signorum.

Intelligo ordinis hoc fuisse, ut quo circulo spaciōue, quæ signa sint, demonstrarem. Sed & magnam partem astructionis exquirat, contra propositum breuitatis. Et quod mediatenus, tertiā uē parte, quædam signa de fixis circulis diuersis sua membra discrepant. Hanc obscuram caliginem derelinquo. Quippe ut cætera transeamus, Manus interior Arcturi intra septentrionalē circulū ponit. Reliquūq; corpus parti alterius deputat. Cæpheus corpus mediatenus septentrionali thorace partito, & diuersis circulis attributo. Nisus uerò sinistro pede septentrionalis Draconis uerticē calcans capite solstitialem circulum ascendit, unum brachium Lyræ, alterum dans Coronæ, & alia huiusmodi non minus insuauia, quàm morosa.

Q 4 Quibus

Quibus signis surgentibus, quæ oriuntur,
quæ occidunt.

Illud potius attendendum, quibus surgentibus signis, quæ ortum faciāt occidantq̃. Nam oriente Cancro occidūt Corona Ariadnes, & austrini piscis pars dimidia, Ophiucus à pedibus usq̃ humeros, serpensq̃ quem detinet, præter fauces caputq̃ totum, Bootis etiā medietas. Oriuntur uerò Orion totus Eridaniq̃ principium, & in lingua caniculæ lucida stella. Cum autem Leo oritur, Coronæ reliqua cōteguntur. Austrusq̃ piscis & Ophiuchi serpētis, Bootisq̃ partes. Itemq̃ Aquila, Nisiq̃ pars dextra. Oriuntur uerò Idri caput, Lepus & Prochion, Caniculæq̃ pars prima. Oriente autem Virgine occidunt Lyra, Delfinus, Sagitta, Cygni q̃ pars potior, Eridaniq̃ pars ultima. Et caput, ceruixq̃ Pegasi. Oriuntur autem Idri pars prior usq̃ ad Craterem, Caniculaq̃ tota, & Nauis Argonis, Puppis. Libra surgēte occidūt Pegasi & Cygni reliquæ portiones, Andromadæq̃ caput, Cæpheiq̃ humeri, Cætus & flexus fluminis Eridani. Oriuntur Coronæ medietas: Nisi dexter pes, & Bootes, & Idri reliquū præter ultimā caudam Centauriq̃ pars quæ in equi speciem figuratur. Scorpione autem nascente occidūt. Andromadæ pars reliqua. Item Cæphei pars, quæ extra septentrionalem circulum posita, & Cassiopie, & Orionis pars. Eodem tempore oriuntur Ariadnes corona tota & caput Eniochi, Nisiq̃ corpus omne præter sinistram manū Idri cauda ultima, & Centaurus totus præter priores pedes. Sagittario nascente mergit Orion & Canicula, & Eniochi pedes. Oriuntur uerò totus Ophiuchus, & Nisi sinistra manus, & Lyra & Cæphei caput humeriq̃, & Centauri pedes priores. Capricorno oriente occidunt Eniochus totus, & eius capra hædīq̃. Persei pars sinistra, & Argonis puppis, & Prochion, Inuicem oriuntur Cygnus, & Aquila, & Sagitta & altariū. Aquario oriente occidūt Centauri pars equina, Idri caput. Oritur & equus Pegasus. Piscibus ortis occidunt Idrus totus, & Centauri pars reliqua, & crater. Præterea oriuntur Andromadæ pars dextra, & piscis austrinus. Arietis signo surgente occidunt pedes Centauri & altariū. Oriuntur uerò Andromadæ sinistra pars & Persei caput usq̃ ad aluum & Deltoton. Signo Tauri oriente occidunt Bootis pedes, Ophiuchus à pedibus ad genua usq̃. Oriuntur autem Cæti pars reliqua & sinister Orionis pes.

Quibus temporibus oriuntur, aut occidunt.

Temporū quoq̃ ipsorum. quibus oriuntur, aut occidunt, habenda distantia est. Nam quæ transuersa oriuntur, & recte occidunt, celeriores ortus habent quàm occasus. Contra autem, quæ recta oriuntur, & transuersa conduntur, tardius oriuntur. Nam Cancrī signum recte oritur, inclinātūq̃ mersatur, licet hoc in Capricorno parua inflexione curuetur.

curuetur. Oritur autem duabus horis, & duodecima parte horæ, & hora occidit, ac deinceps minima in isto distantia est. Leo autem oritur duabus horis, & tertia parte horæ, occidit uero hora semis, & sexta parte horæ. Virgo oritur horis duabus & dimidia, & sexta parte horæ, occiditque hora & tertia parte. Similiter Libra. At Scorpius diminuit ortum, & auget occasum: oritur enim horis duabus, & tertia parte, occidit hora semis, & sexta parte horæ. At Sagittarius oritur horis duabus, & duodecima parte horæ, occidit & deinceps horæ. At inuicem quæ transuersa oriuntur & recta occidunt, breuiiores ortus occupant quam occasus. Denique ex his est signum Capricorni, quod oritur hora & deinceps, occidit duabus horis, & duodecima parte horæ. Aquarii uero proximum signum oritur hora & dimidia, & sexta parte horæ, Occidit horis duabus & tertia parte horæ. Sequens hos Piscium signum oritur hora, & tertia parte horæ, occidit duabus horis & dimidia, & sexta horæ parte. Eandem mensuram Aries utriusque temporis seruat. Taurus oritur hora & dimidia, & sexta parte horæ, occidit duabus horis, & tertia parte horæ. At Gemini oriuntur hora & deinceps, Occidunt duabus horis, & duodecima parte horæ.

Quod pro diuersitate signorum, dierum,
noctiumque fiat inæqualitas.

HAec est inæqualitas, quæ dierum spacia noctiumque discriminat. Nam cum solis lumen eorum signorum principium, quæ tardius oriuntur, ingreditur dum sequentia signa nascuntur, diei prolixitas procuratur. Vbi uero hæc intrarit, quæ cito orta demersantur, tardius diebus exiguis noctes efficit grandiores. Denique hæc ratio, & illis respondet, qui uelut miram efficiunt quæstionem, talia proponentes Si spacijs æqualibus omnia signa percensentur, ad necesse est diebus, noctibusque cunctis seena signa supra terras esse, omnes dies, noctesque pares esse debuerunt. Seena autem signa superstare non dubium est, totidemque delitescere. Dies quoque noctesque uariari diuersitatibus spaciolorum. Nam Solstitialis dies habet æquinoctialis mensuræ horas quatuordecim & sextantem. Brumalis uero horas nouem, & dimidiam ac tertiam portionem. Vicissim brumales noctes Solstitialis diei temporibus porriguntur: Cuius lucis tempora suscipit nox æstiuæ. In tanta uarietate diuersitatēque temporum: Illud profecto colligitur Signa æqualia non habenda. Cuius conclusioni & rerum uarietas, & nostra regula refragatur. Multiplici enim clepsydrarum appositione monstratum omnia signa paria spacia continere. Cum enim diuersa spacia in ortu habeant, atque occasum, tamē si omnium ortus, occasusque cōpenses, uidebis appellatum collata mēsuris æqualibus respondere. Verū ac quæstione consumata,
alia

alia subtilior de spatijs imparibus obiectatur. Dicunt enim si spacia signorum aequalia sint: aut Sol tardiore cursu quadam signa transcurrit, aut in dierum ratio diuersitate mentitur. Sed constat Solem geminorum signum xxx. & duobus diebus excurrere. Sagittarii autem xxviii. cæterisque signis, aut adijci, aut detrahi aliquas portiones, quod profecto non fieret. Si aut sol aequali cursu ferretur, aut signa spatijs paribus tenderent. Sol autem eadem ac perpetua celeritate festinat. Relinquitur, ut signis spaciolorum aequalitas denegetur. Sed hunc quoque errorem opinio inueterata composuit, quam omnes hactenus credidere. Quemadmodum ipsi mundo sphaeraeque postremae centrum esse terram: Ita & solaris circuli eandem centrum esse, quod omnino falsum esse non dubium. Nam ut diuersa spacia sunt caelestis ambitus circuli, & medialis, ita & diuersis centrorum signis, punctisque torquentur: Quo fit, ut terra solaris circuli centrum non sit, sed eccentricos habeatur. Per uices enim propinquitates, descensusque ad terras solaris orbita, cursusque summittit. Itemque pro signorum conditionibus sublimatur, & cum medietatem linearem in latitudinem zodiaci, sol libratus excurrat. Orbem tamen solis obliquitas meatus aut imprimat, aut extollit. Quis enim dubitet Cancrum, Geminosque, uerbi gratia, in mundi ardua sublimari. Rursumque Sagittarium Capricornumque per erratis deflexibus infirmari. Quod cum ipse zodiacus signaque caelo coherentia tantundem à terris undique secus interstitij detineant. Solaris tamen circulus, qui subtermeat, aut euehit, aut descendit. Hinc uenit, ut à sole signa cum dierum transcurri diuersitatibus uideantur.

De Planetarum orbibus.

TRanscurfa ratio est signorum caelestium, atque etiam circulorum. Nunc planetarum orbem differam, quos quidem non ab erroribus suis. Nam hisdem solis rationibus comaeantes nihil licere patiuntur erroris. Sed quia diuersa uarietas mortalibus caligines intentionis effundit, non planetas, sed planotas, sicut Orator asserit, memorabo: licet eos propriis nominibus insignitos etiam alijs nominibus appellarint: Nam Saturnum Phaenon uocant: Iouemque Phœtonta: Pyroin Martem: Venerem Phosphoron: Mercurium Stilbonta nominarunt. Soli uero Lunaeque diuersitas gentium innumera uocabula sociauit. Horum igitur septem, illa eo maxime confixis syderibus habenda distantia, quod illa caeli tantummodo cursibus commouentur, propria statione ornata. Hi uero tam mundanis raptibus auferuntur, quam propriis cursibus commouentur. Nam quantum eos retulit diei, noctisque rotatio, tantum nituntur diuersis compensare temporibus, id est, aut mensa, ut Luna, aut anno, ut Sol aut xxx. annis, ut Saturnus, & cæteris temporibus attributis pro spaciolorum quae circumeunt latitudine, aut breuitate: Quae cuncta sydera, licet in ortu pergere uideantur, non tamen aduersum mundum rigido motu, sed obliquo per zodiaci

zodiaci defixa moluntur. Alioquin ex contrario partium suarum motu mundus stare non posset. Denique etiam peripateticorum dogma contendit, non aduersum mundum hæc sydera promoueri, sed celeritate mundi, quam sequi non potuerunt, præteriri. Quod quidem, etiam ut uerum sit, meis non poterit rationibus obuiari. Siue enim Saturnus nimia cum mundo celeritate concertans, uix exiguis cursibus superatur. Ac luna, quod tardius incedit intra trigessimum diem à mundi parte eadem præterit. Siue contra mundum nitentibus, ideo celerior, quia breuiore ambitu orbem circuit luna, tardiusque Saturnus, propter latitudinem orbis effusi. Vtrum uelis, meis regulis non obstitit. Siquidem suis motus istorum rationibus dispensat. Quibus tamen septem syderibus unus est communis motus, quod omnes ortum petunt. Alius quod temporum omnes diuersitatibus atque accidentibus uariant. Nam ex his quinque sydera, stationes, recursusque patiunt. Sol uero, lunaque cursu continuo rapiunt. Item hæc lumina uicibus obscurant. Quinque uero sydera nesciunt umbrari. Tria item ex his cum Sole, Lunaque orbem terræ circumeunt. Venus uero ac Mercurius non ambiunt terram.

Quod Tellus non sit centrum omnibus planetis,

Licet generaliter sciendum cunctis orbibus planetarum eccentricum esse Tellurem, hoc est, non tenere medium circulorum, quod mundi centrum esse non dubium. Et illud generale septem omnibus aduertendum quod cum mundus eiusdem ductus rotatione unimoda torqueatur. Planetæ quotidie tam loca, quam diuersitates arripiant circulorum. Nam ex his nullum syderis ex eo loco, unde pridie ortum est, eleuatur. Quod si est dubium non est, clxxxiij. circulos habere Solem, per quos, aut ab solstitio in brumam redit, aut ab eadem in solstitialem lineam subleuat. Per easdem quippe mutationes comitat circuli. Sed cum sol prædictum numerum habeat. Mars duplos circulos facit: Iouis stella duodecies excrecere octies uicies cumulatis, Saturnus eos circulos, qui Paralleli etiam dicti sunt circūcurrens. Qui motus omnium cum mundo proueniunt, & terram ortibus, occasibusque circumeunt. Nam Venus, Mercuriusque, licet ortus occasusque quotidianos ostendant, tamen eorum circuli terras omnino non ambiunt: Sed circa solem laxiore ambitu circulantur. Denique circulorum suorum centrum in Sole constituunt. Ita ut supra ipsum aliquando. Infra plerumque propinquiores terris ferrantur, à quo quidem signo uno, & parte dimidia Venus disparatur. Sed cum supra solem sunt, propinquior est ei Mercurius cum intra Solem, Venus, utpote orbe castiore, diffusiorque curuetur. Nam Luna, quæ propinquior terris est, per per quos ferratur anfractus, interius memorabo. Post cuius orbem alij Mercurium, Veneremque Alij ipsius circulum solis esse concertant. Deinde Martis, Iouis, ac Saturni, Quos

ni: quos omnes ut suis amplitudinibus metiamur, quod non facile astrologi uoluere, ab uno Geometriæ concessio, assertio est inchoada: quod & ipsa suggerit in præsentí, & ab Heratosthene, Archimedeque persuasum in circuitu terræ esse ccccvi. millia stadiorum & decem stadia.

Quod circulus Lunæ maior sit quàm terra, & ipsa
Luna minor quàm tellus.

ITa ergo, ut ab hoc indubitatis rationibus approbetur, Lunæ circulum centies terra esse maiorem. Qui quidem circulus ipsa luna sexcenties potior inuenitur. Quæ duo ex defectibus solis assiduus quantū umbræ Luna subiecta reddiderit, & ipsius umbræ collatione cum ipso Lunæ corpore uera dimensione monstrant. Quæ nisi morosa sit quemadmodum dimensio, demonstrabo. Crebro in climate Diamesis proueniens solis defectus eiusdem ex omni parte totum obumbravit orbem. Sed prope in climate, id est Diarhodi portio obscuracionis apparuit. In climate uero Diabolisthenis nulla obsistente parte Sol totus eluxit. Vnde quoniam clima Diarhodi quot stadia contineat, manifestum est, repperi duo de uigesima partem terræ umbram, quam luna fecerat, continere. Sed quoniam maius corpus eius est, quod umbra metaliter iacitur, quàm ipsa umbra ex climatibus, quibus pro parte Sol obscurabatur, dextra, leuaque compertum est triplo maiorem esse ipsam Lunam umbra sua. Ergo collectum est Lunam sexies minorem orbe terræ prædictis rationibus inueniri.

Quod Luna minor sit orbe suo.

Luna autem minor est orbe suo sexcenties, quod clepsydris intelligi potest. Duobus enim uasis æneis fusilibus positís, unum uacuum inferius, aliud superius aqua plenum pone. Obserua autem Lunæ ortum, & stellam fixam simul cum ea orientem. Et cum cœperit corpus Lunæ ex superiore parte supra terras apparere, cito superioris uasis aqua, uide licet pleni centrum aperi, ut simul cum incipiente Luna oriri, aqua fluere in uas inferius incipiat, & donec totum corpus appareat fluat. Cum autem tota supra terras apparuerit Luna, statim primum uas, in quod aqua fluxerit, subtrahas, & aliud apponas, in quod aqua fluat, donec nocte alia renascatur illa stella quæ in priore nocte cum Luna oriebatur, & cum illa orta fuerit, superius uas, unde aqua fluxerat, tollas. Deinde metire totā aquam, quæ in spacio uiginti quatuor horarum fluxerat ad mensuram illam primā, quæ cum corpore Lunæ prius in primū uas fluxerat. & inuenies sexcenties aquā exciscere, quod in Lunæ circulo fieri non dubium est. id est, sexcenties superare spacium corpus Lunæ. Vnde colligas circulum eius totiens esse maiorem, Luna autem minor est orbe suo sexcenties, quod clepsydris fusile imponas:

ponas Atq; emersa omni subtrahas primum, & aliud uas apponas, donec nocte alia renascatur. adiecto ad circuli spacia, & quot excurrit partibus, & ipso item lunæ corpore, quoniam de circulo hoc quoq; esse nō dubium est, inuenies sexcenties aquam excrecere, unde colligas circulum eius toties esse maiorem. Si ergo ipsa Luna maior sexies terra, sexcenties circulus eius maior Luna, Vides lunarem circulum centies maiorem esse tellure.

Quorum planetarum orbes Lunam supercrecant.

Quo monstrato alios circulos uideamus. Sed quis dubitet solarē circulum duodecies quā Lunæ esse maiorem? Cum quod illa mense ille duodecim porcurrat. Martis uerò circulus uicies quater potior inuenitur. Iouis centies & quadragies quater. Saturni trecenties, tricies, & sexies. Vnde si numerus intentionibus supputetur. Et quot stadia Saturni circulus habeat, & quota eius portio omnis terra sit, inuenitur. Nam si centies Lunæ circulus maior est terra. Lunæ autem circulo cccxxvi. maior Saturni. Maior est igitur Saturni circulus omni terra tricesies, ter millies, & sexcenties.

De Lunæ meatu.

Nunciam Lunæ meatum, quæ terræ propinquior est, uideamus, quam quidem menstruum habere lumen physicorum assertione persuasum est. Cum quod sit semper pleni orbis esse non dubium est. Nam si ab illa parte, quæ se subijcit Soli, omni hemisphærio collustratur etiam trigesima nobiscum nullum lumē ostendit. Superne qua Solem spectat pleno lumine relucescit. Deniq; cum discedens à Sole à latere cum cœperit intueri, pro parte etiam inferius lumen acquirit, donec è regione posita ab hac parte quæ nobis est uisibilis, collustretur. Circuit enim eius globum undiq; secus Solis nitor, & ei parti, quam totam tunc aspicit, lumē indulget, cuius luminis radij in terras quoq; luculentiores perueniunt, ut si quis ex speculo lumine repercusso effigiem lucis excipiat. Quæ quidē Luna, cum eum in orientis partibus cōprehenderit, obscuratur, & cum in occasu deseruerit, luceat. Cuius primū luminis effigies quibusdam uelut cornibus circulata *μονοειδής* dicitur. Cum uerò xc partibus à Sole discedens orbē eius mediatenus idem radius luminarit, *διατόμος* perhibetur. Sed prædictis partibus cum alias xlv. adiecerit, perhibetur *ἀμφικυρτος*, id est, maior dimidia, minor plena. Cum uerò clxxx. partibus à Sole discesserit, contrario posita totam partem, quam terris opponit, illuminat, *πανσίληνος* perhibetur. Ac dehinc deficiens seruat tum prædictis partibus nomina memorata. Quæ quidem xij. orbis sui partes die nocteq; transcurrit, cum pro latitudine circulorum, quos obeunt eodem interstitio Mars dimidiam, Iupiter

R duodecimam

duodecimam unius partis, Saturnus xxviii. unius portionis, excurret. Verum Luna circuit totum signiferum xxvii. diebus & bisse. Sed Solem xxix. diebus, & media diei, noctisque parte consequitur, quod ideo tardius prouenit, quia cum suum peregerit circulum. Ex quo Sol ab eodem loco, quo ei lumen dederat, excurret, & in signo proximo, aut etiam altero reperit. Nam si in Libræ, aut Scorpij, aut Sagittarij ultima parte lumen acceperit. Non eum in sequenti signo, sed in altero consequitur. Hæc enim aliquando tria signa transcurrit. Quemadmodum his contraria plerumque bis inuenit. Nam quoniam ibi Sol xxx. diebus, & in Geminis xxxij. moratur. Luna, quæ xxix. diebus & dimidia parte eum consequitur, ibi utique poterit inuenire. Verum eadem Luna aliquando xiiij. diebus, aliquando xv. plerumque xvi. plenū perficit lumen. Ita tamen, ut in eodem deponendo compenset. Nam si xiiij. die lumen impleuerit xv. diebus amittit, ut dierum ratio integra concludatur. Verum eadem Luna implet annum suum cccliiij. diebus. Nam xij. eius coitus hoc numero peraguntur. Sicque fit, ut annus solaris diebus xi. maior habeatur, quod intercalationum diuersitatibus compensatur.

De XII. partibus latitudinis Zodiaci.

DE Latitudinis partibus, per quas Luna com meat, edicamus. Nam in zodiaco xij. esse latitudinis partes superius intimaui, per quas diuersis modis sydera spaciuntur. Nam alia per tres partes, Alia per quatuor. Alia per octo, quædam per omnes xij. deferuntur. Sol enim in nullam excedens partem in medio libramento fertur absque ipso Libræ confinio. Nam ibi se aut in austrum, aquilonemque deflectit ad dimidium ferè momentum. Luna autem per omnes xij. currens, nunc in aquilonem prouenit, nunc in austrum deueniens infimat, utrinque momentis excurrens. Sicut Hypparcus quoque consentit. Denique obliquitati eius uocabulum constructum, ut ferè *ἡλιοειδὴς* dicatur, ita tamen, ut descendens, ascendensque ipsam solarem lineam, quam mediam inter senas utriusque lateris partes esse monstraui, aut acutis, aut spaciosis angulis secet, nec possit tamen ad idem, hoc est ita, ut est posita, eodem mense, eadem parte sic ad Solem reuerti eadem latitudinis portione, nisi mense ccxxxv. hoc est anno xix. Nam ut sub eadem die, atque hisdem propinquitatibus syderum inerrantium ad idem redeat, faciunt anni lv. Vt uero etiam planetarum hisdem rationibus sub eadem specie contingat, anni magni prolixitas spectanda. Verum eadem Luna conscans solarem lineam in aquilone scandit, uocatur *ὑψόσμενη*. Cum ab aquilone ad solarem lineam redit dicitur, *ὑψόσ ταπεινομένη*. Cum à solari in austrum descendit, *ταπεινός ταπεινομένη*. Cum deinde rediens ad solem resurgit *ταπεινός ὑψόσμενη*. Sed idem ascensus, descensusque faciunt utriusque luminis obscurationem. Nam cum Luna scandens, descendensque in solarem lineam incidit, si

rit, si trigesima est. Hoc est omni corpore subiecta Soli, obscuratiōe Solis terris facit. Suo enim corpore subter se positus obscurat alijs partibus terræ Sole, qua non tegitur relucente. Quam obscuratiōem eadem non cunctis mensibus facit, quia non semper trigesima in eadem solari linea reperit. Sed aut sursum, aut deorsum posita, ne possit obstare, transmittit.

De Defectu Lunæ.

Item Lunæ defectus fit, cum in contrario Luna posita, hoc est, xv. in eadem linea Solis umbra terræ metaliter infuscatur. Nam Sol umbram terræ, in suam lineam mittit. Quam si Lunæ corpus intrarit: Quoniam uidere lumen Solis terra obstante non poterit, luminis soliti ademptione furuescit. Alias cum in superiore, aut inferiore latitudinis loco fuerit, pleni luminis effigie relucescit. Denique ideo intra sex mensem defectus non poterunt iterari, quia aut xv. aut prima in eadem Solis linea per xij. partium latitudinem spaciatur. Deinde non poterit inueniri. Vnde si ab Aquilone rediens ad Solem in latere proximo posita non obstitit *παράμαξανη συνδοῦ* facere perhibetur. Quæ si à latere Septentrionis transcurrens coit, & obstitit *παράμαξανη βορείου συνδοῦ* memoratur. Si ab Austro ueniens, nec obstitens lumen acceperit *παράμαξανη συνδοῦ μόνου* fecisse dicitur. Si autem ad solarem circulum ueniens ab Austro obstitit Soli *ἀναβιβάζου συνδοῦ* fecisse dicitur. Hæ species, diuersitatesque Lunæ superæ mutabilitatis uarietate confunduntur.

De cursu Solis.

Nam Sol, quem Gemino diximus meare motu, quippe ab ortu, aut cum mundo corripitur, aut ipse suum circulum contra mundum per obliqua distendit. Verum ex ea parte, qua cum mundo uoluitur, quotidie ortus sui lineam mutat. Et quoniam omnes ductus, per quos uoluitur, circulos appellamus clxxxij. eosdem esse dubium non habet. Nam siue à Cancro descendat, per eosdem usque ad Brumalem circulum currit. Siue à Bruma in solstitium ueniat, per ipsos denuo reuoluitur. Qui quidem secantes secundo zodiacum, contrarijs signis perpetuo lineantur. Nam primus Arietis circulus primus est Libræ. Item trigessimus Arietis trigessimus est Libræ. Item Tauri prior Scorpionis est primus. Sic igitur cccxvi. partibus fiunt, clxxxij. Circuli, quos omnes Parallelos appellamus, & ex contrario, ut dixi, signa hisdem partibus secant. Ergo bis hos circulos annuos, cccxv. diebus, & quadrante diei peragit, siue ad solstitialem circulum tendat siue exinde reuertatur. Illud etiam non tacendum, quod cum duo sint hemisphæria. Vnum ab æquinoctiali circulo in septentrionem. Aliud in Austrum ab eodem æquinoctiali, tamen Sol diuersa utrunque ratione discurrit. Cum

ut dixi, paria sint signa partis utriusque. Verum id, quod ad solstitialem con-
surgit, clxxxv. diebus, & quadrante diei, noctisque. Id autem, quod ad Bruma-
lem deprimitur, clxxx. diebus peragitur, quod utique illa, res facit, quod eccen-
tron Solis circulo dixi esse Tellurem. Et in superiore hemisphaerio alterius
tollit, in inferiore ad terrae confinia propinquare. Dubium autem non est ci-
tius transcurrere breuiorem sinum, tardiusque diffusum: Verum Sol, cum ad
Cancrum ab æquinoctiali parte conscendit, æstatem præstat hominibus,
quos inter solstitialem, septentrionalemque uiuere, dubium non habetur. Cum
ab eodem Cancro in æquinoctialem Libram descenderit, Autumnum fa-
cit. Cum uero ad Brumalem lineam recedit, Hyems habetur. Propterea,
quod calore dimoto, torpor inuadit. Rursum cum à Capricorno hyemali
in æquinoctialem Arietem surgit, uernum tempus arridet. Ex hinc denuo
in Cancro Aestas torrida renouatur. Sed e contrario perferre omnia non du-
bitatur: Antipodas, quorum æstatem Capricornus facit, hyemem Cancer
Sol tenens æquinoctia utrique parti temperiem.

De accessu, defectuque dierum ac noctium.

IAm illud superfluum puto noctium accessus, defectusque memorare. Cum
pares pro rota sint æstiuis diebus hyemis noctes, & hyemalibus diebus
noctes æstiuæ, unaque æquinoctialis nox, quæ bis anno contingit, par sit
diei suo. Nam cum ab æquinoctio uerno in Cancrum Sol meat, omnes dies
maiores sunt noctibus suis. Item ab autumnali æquinoctio usque ad Brumam
minores dies noctibus dilatatis.

De Clímatibus octo.

Minimus autem anni dies Brumalis est, qui habet horas, ix. Maxi-
mus autem Solstitialis habet horas, xiiij. licet hoc pro climatum ratio-
nibus uariet. Nam climata octo sunt, sed proximum solstitiali Dia-
meroës. Deinde alterum diasynes. Tertiū Dialexandrias, quod ducit per Cy-
rænas in Africam Carthaginim ab austro adiacentem. Quartum & medium ex
omnibus diarhodij, quod per mediā Peloponnesum, Siciliamque ductum, ad
ostiū Bethys puenit. Quintum est Diaromes per Macedoniā, & alterā par-
tem per Gallias, & Lusitaniā ad Tagum descendens. Deinde sextū per Hel-
lespontū, Traciāque, & confinē Germaniæ Galliā. Septimū Diaboristhe-
nes per Ponticum mare, & ab altera parte Germaniam, Britaniāque præci-
dens. Vltimū est ultra Meotis paludes, & infra Riphæos montes.

De æquinoctialibus diebus secundum Clímata.

ERgo secundum Clímata dies dicant. Diameroës maximus dies habet
æquinoctiales horas, xiiij. Minimus dies, xi. Diasynesis maximus di-
es horas habet, xiiij. Minimus decem. Dialexandrias maximus hora-
rum

rum xiiij. Minimus, ix. Diarhodij maximus horas xiiij. & bisse, & Minimus ix. Diaromæ maximus, xv. Minimus ix. Diahellepôtus maximus horas xv. Minimus viij. & bisse. Diaboristhenes maximus horas xvi. & bisse. Minimus viij. & triëtem. Diariphæon maximus horas xvi. Minimus viij. Deinde cum prope cardinem accesseris longior dies semper, breuiorq; nox fiet. Deniq; colligitur sub ipso uerò cardine semper diem esse. Interea his climatibus quibus crescunt, decrescuntq; luces. Sciendumq; à Bruma ita dies accrescere, ut primo mense duodecima eiusdem tēporis, quod addit æstatī accrescat. Secundo mense sexta, Tertio quarta. Et quarto mense alia quarta. Quinto sexta. Sexto duodecima. Illud quoq; manifestū, quod zodiacus circa Cancrū, Capricornūq; flexior æquinoctialē penē directum secatur.

De Stella Mercurij.

HActeus de Sole. Nunc planetarum cursus conuenit intueri. Eorumq; præcipuè, qui circa Solem peragratione mundana uoluuntur. Nam Stilbon penē anni circulum ducens per octo latitudinis partes alterna incitus diuersitate discurret. Huius Venerisq; circulos epicyclosq; esse superioribus memorauī, id est, non intra ambitū propriū rotunditatem telluris includere. Sed de latere terræ quodāmodo circunduci. Qui ut oriri subinde occidereq; uideantur, mundani motus raptibus inuoluunt. Sed idem Stilbon, licet Solem ex diuersis circulis comitetur. Ab eo tamen nunquā ultra xxxij. partes poterit aberrare, nec duobus signis absistere. Nunc præteriens, nunc consistens, aut certe regrediens, qui quidem diuersis schematibus uariatur. Nam licet exiguo, paruiq; temporis spaciū faciat, tamē & ortus facit, & occasus. Quippe ubi radijs solaribus conditione partium liberatus, ante emergētis splendorem Iubaris uibrandus apparet, ultra terrarum orizontem subleuatus. Nam à Cronico ortu hic nunquā poterit eleuari. Quippe in Diametro Solis posse positus euenire syderibus Diametrum in signo septimo perhibetur: ita fit, ut iste, qui ultra signum & alterā exiguam portionē sequentis abesse non poterit, non illic contingat ortu à Cronico subleuari. Deniq; nec contrarium eidem nouit occasum, uel ortū. Sed ortum itidem uespertinum facit. Cum post occasum Solis luminis sui libertate clarescit. Item occasus duos habet: Vnum cum ante Solem parere solitus, claritate radij superueniētis occultitur. Alium, cum itidem retro gradatione sui uiciniæ Solis ad motus idem patitur in occasu. Ab eo quippe Solis lumine intra xx. momenta abesse nō poterit, licet maioribus partibus aberrarit, qui ultra secundum signum non poterit inueniri. Et has tamen obscuraciones, ortusq; perspicuos quarto quoque mense, nec id tamen semper offendit,

De Stella Veneris.

AT Venus, quæ ab alijs Phosphoros nominatur, à Pythagora Samio, cū suis ostēsa est terris rationibus peruestigata. Et ipsam circa anni confinium habere circulum proprium perdocetur. Nam ecc. diebus, & aliquot latitudinis uerò partibus, xij. Lunæ similis peruagatur, l. momentis à Solis orbe discedens, licet plus à xlvj partibus aberrare non ualeat. Et tamen in suo posita circulo eum uaria diuersitate circundat, quia aliquando eum transcurrit, aliquando subsequitur, nec comprehendit, aliquando superfertur, non nunquam subiacet. Quippe quæ non annis omnibus reuocet cursum. Tūc etiam retrogradatur ultra anni circulum tardior collustrat orbem. Cum autem directo cursu meat, etiam undecimo mense circulum complet. Nunc faciens ortum, ut in Luciferum, nunc post occasum Solis effulgens. Vesper uel uesperugo nominatur. Sola de quinque syderibus umbram reddit, ut Luna. Solæque fulgori Solis emergentis diu conspecta non cedit. Quæ quidem in ortu matutino plerumque quatuor mensibus immoratur. In uespertino uerò nunquam plus uiginti diebus. Verum tam uisus eius quam occulationes xix. mensibus restauratur.

De Stella Martis.

NAm pyrois siue Martium sydus ultra Solem means proprium etiam ipse circum telluris eccentricon meat. At annis prope duobus in latitudine quinque partes excurrit. Cui licet cum duobus superpositis ortus, occasus, stationesque, ac reditus uideantur esse communes, tamen, & altitudinem propriam, & stationem primam, & Absidem suam exceptam cæteris nouit. Nam eius altitudo, id est, ubi se eius circulus à terra altius tollit, sub signi Leonis regione confurgit. Statio uerò specialis eius prima. Nam utpote Soli coniunctus de proximo etiam in quadratura eius positus radios sentit. Quippe in nonagesima parte ex utroque eius latere remoratur Absidem etiam habet, recessumque sublimem in Capricorni confinio, hoc est, sub eius uigesima nona parte.

De Stella Iouis.

STella uerò Iouis salutaris ad omnia, utpote superior duodecim annis longitudinem propriæ circumactionis excurrit. Per latitudinem uerò quinque partium spaciatur. Altitudo eius circuli in Virgine reperitur. Absis uerò in Cancrī decima quinta portione. Qui ascensus, descensusque eccentricon esse terram ipsum quoque circulum contestantur.

De Stella

De Stella Saturni.

Phaenonis autem, hoc est, Saturni præaltius omnibus sydus modico minus annis triginta circulum suum per longitudinem circumcurrit. In altitudine uerò tribus tantum, aut etiam duabus partibus peruagatur. Altitudo quidem eius circuli in Scorpionis signo grandescit. Verum Absis ipsius Libræ uigesima portione ortus tam ei quam duabus inferioribus sunt similes, cum ultra partes duodecim eos matutini radius non præcesserit Solis. Tunc quippe matutinum ortum facere perhibentur. Occasum autem cum Sole dimerso remotæ tot partibus potest apparere. Est & alius ortus, qui *χρονικός* perhibetur. Cum Sole intra orizontem demergente de Orientis facie clarum planetæ nascentis sydus emergit. Occultationes uerò eorum fiunt, cum radio consequente proprii luminis uibratum amittunt. Denique a partibus, cxx. matutinas stationes efficiunt. Moxque in contrario in, clxxx. partibus exortus faciunt uespertinos. Itemque in alio latere in, cxx. partibus uicinantes stationes faciunt uespertinas, quas etiam secundas dicunt, qui superiores primas esse dixerunt. Consecutus autem radius intra duodecim partes, eas opprimit, & occultat. Sed cursus diuersitates, altitudinisque causas consistendi, retrogradiendi, atque incedendi omnibus super dictis importat radius Solis affulgens, qui eas percutiens, aut in sublimem tollit, aut in profundum deprimat, aut in latitudinem declinare, aut retrogradare facit.

Explicit Liber Octauus.

**MARTIANI CAPELLAE DE MVSICA,
LIBER IX.**

Am facibus lassos spectans marcentibus igne
In staurare iubet tunc hymenæa Venus.
Quis modus, inquit, erit quo nam solertia fine
Impendient thalamos ludere gymnasia?
Dirigit comis blandisque assueta uoluptas
Et noster pallens contrahit ora puer.

R 4 Ipsa